

Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysi

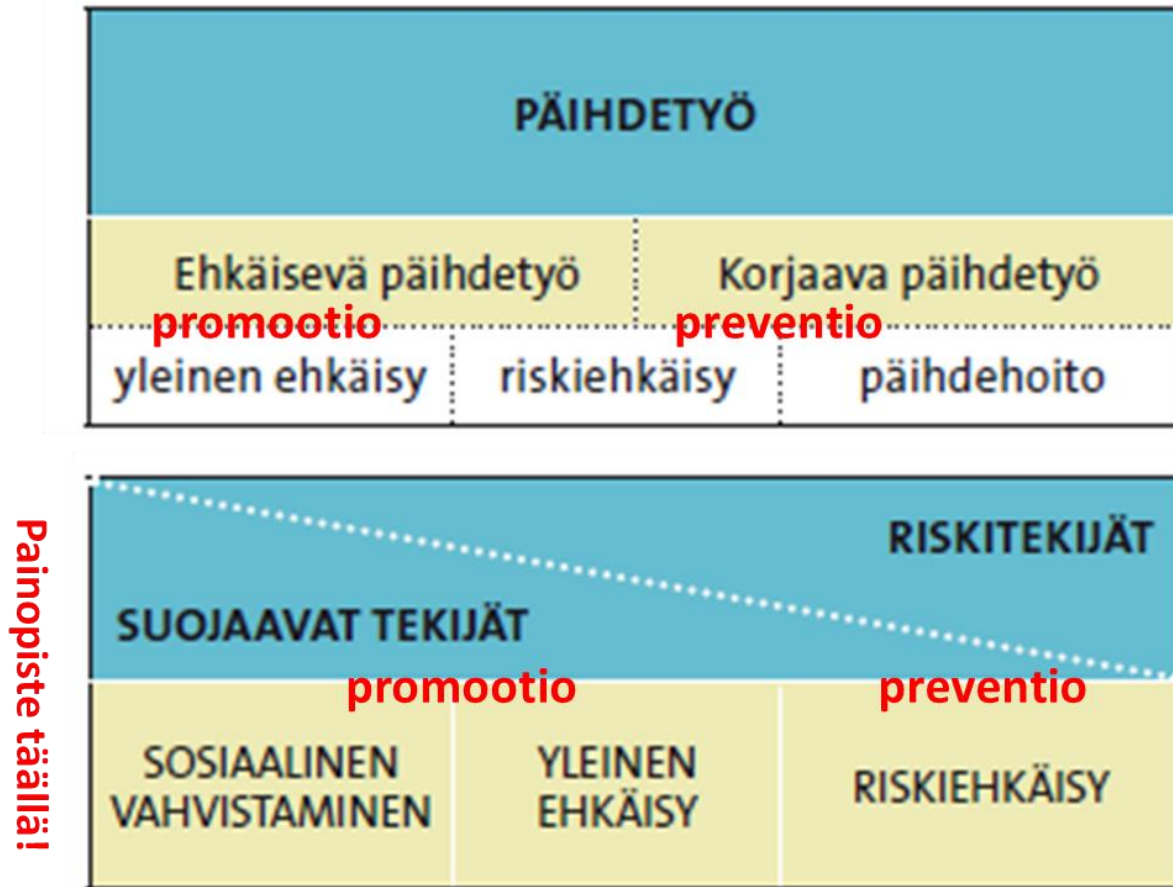
Ehkäisevän päihdetyön tiedolla
johtamisen hanke (EPTT)

22.10.2020

Raija Harju-Kivinen, EPTT-hanke

Mitä on ehkäisevä päihdetyö?

Ehkäisevän päihdetyön painopiste on hyvinvoinnin vahvistamisessa (promootio) ja osin ehkäisyssä eli riskien tunnistamisessa ja haittojen ehkäisyssä (preventio).

Kypsyysanalyysin käyttöohjeet

Työkalun käyttötarkoitus

- Tämä kypsyysanalyysi on suunniteltu kunnille ehkäisevän päihdetyön arvioinnin ja suunnittelun työkaluksi. Se soveltuu myös mielenterveyden edistämiseen sekä järjestöjen tai seurakuntien käyttöön.
- Työkalun avulla:
  - voidaan hahmottaa, mitä ehkäisevä päihdetyö on
  - arvioidaan, miten ehkäisevä päihdetyö tällä hetkellä toteutuu ja mitä suunnittelussa kannattaa huomioida
- Kohderyhmä: EPT-lain mukainen monitoimijainen ept-ryhmä tai vastaava, johon kuuluu laajasti toimijoita kunnan palveluista ja poliittisista päättäjistä, järjestöistä, vanhempainyhdistyksistä, harrastustoiminnasta, kulttuurista, yrityksistä, poliisista, seurakunnista jne. Kannattaa kutsua myös kokemusasiantuntijoita.

Kypsyysanalyysin käyttöohjeet

1. Aloita taustatyöllä: perehdy kuntasi hyvinvointikertomukseen, strategiaan, suunnitteluasiakirjoihin ja muodosta itsellesi kuva siitä, mitä jo alueellasi tehdään.
2. Sovi työpaja (2 tuntia):
  - Kutsu ryhmä koolle ja anna ennakkotehtäväksi tutustua yllä mainittuihin asiakirjoihin (linkit ja tiedostot liitteeksi).
  - Jos osallistujia on paljon, jaa heidät pienempiin ryhmiin työskentelyn ajaksi.
  - Kerro, mistä kypsyysanalyysissä on kyse.
  - Esittele aina ensin arvioitava kohta ja vaihtoehdot, ryhmä keskustelee ja merkitsee yhteenvetotaulukkoon, kuinka osa-alue tällä hetkellä toteutuu ja kirjaa huomiot (kaikki 10 kohtaa).
  - Seuraavaksi ryhmät kertovat arvionsa ja perustelut. Lopuksi sovitaan yhteinen arvio ko. osa-alueesta. Näin edetään osa-alue kerrallaan.
3. Sovitaan seuraava työpaja, jolloin tavoitteena on valita painopisteet ja toimenpiteet ehkäisevälle päihdetyölle. Painopisteiden valinta perustuu olemassa olevaan tieto- ja kokemuspohjaan perehtymiseen. Tässä vaiheessa kypsyysanalyysi toimii muistilistana suunnittelulle.

Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysi

1. Strateginen orientaatio

Mitä ehkäisevän päihdetyön strategiset tavoitteet ovat ja miten ne ohjaavat ehkäisevän päihdetyön käytäntöjä?

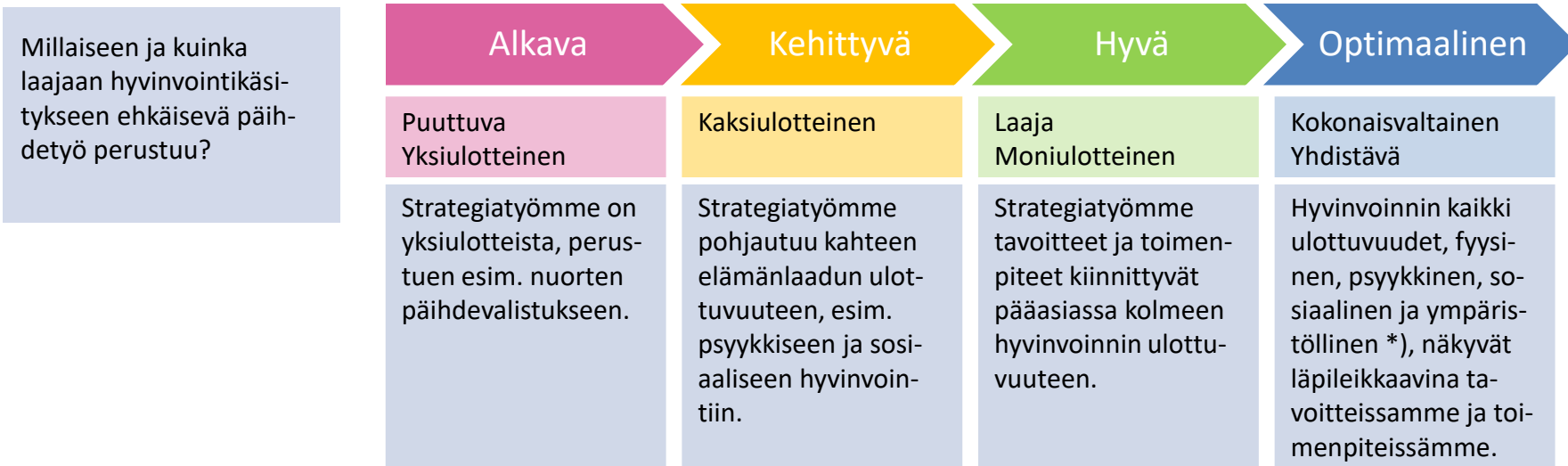

2. Osallisuus ehkäisevän päihdetyön strategian laadinnassa

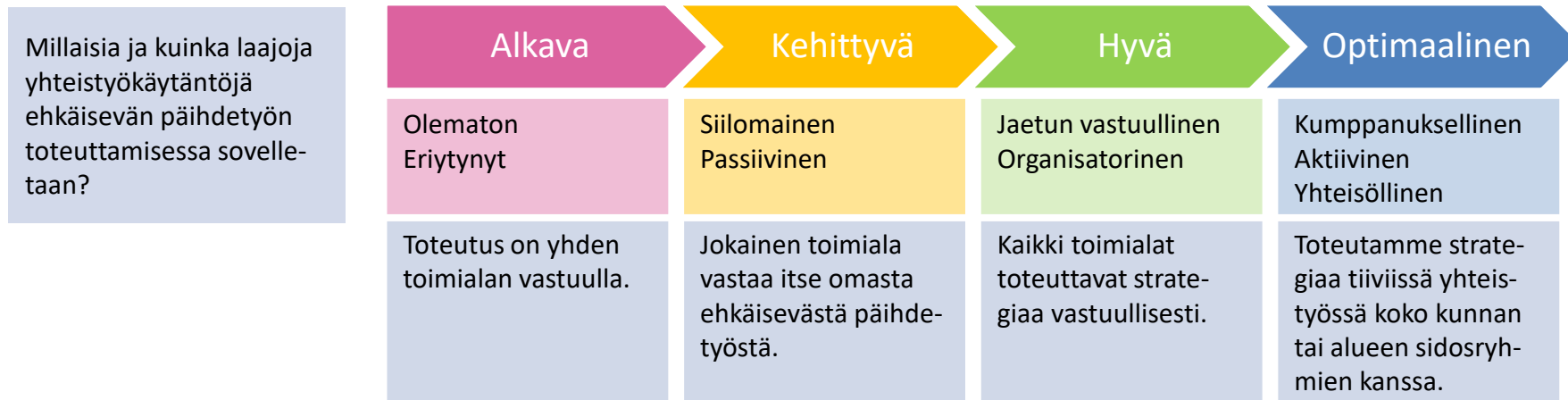
Ketkä laativat ehkäisevän päihdetyön sisällöt kunnalliseen tai alueelliseen hyvinvointikertomukseen ja kuinka laajaa osallisuutta työssä hyödynnetään?

3. Hyvinvointi

4. Yhteistyö ja kumppanuudet

*) Ympäristöllinen ulottuvuus: turvallisuus, taloudelliset resurssit, ympäristön terveellisyys, tiedon saaminen, mahdollisuudet vapaa-ajan toimintaan, asuinalueiden olosuhteet, terveystalveluiden saatavuus, mahdollisuudet julkisten liikennevälineiden käyttöön. (WHO 1998, suom. Marja Vaarama, 2004 Care Keys –projekti, THL)

5. Ehkäisevän päihdetyön eriarvoisuuden tunnistaminen ja aseointi *)

Missä määrin ehkäisevän päihdetyön strategiatyössä on kiinnitetty huomiota eriarvoisuuteen?	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Ei tunnistettu tai toteava Ei-tavoitteellinen	Tunnistettu Epäjohdonmukainen	Tavoitteellinen Johdonmukainen	Strategisesti asemoitu Systemaattinen
	Emme ole kiinnittäneet huomiota eriarvoisuuteen eikä se asemoidu strategiatyössämme.	Tunnistamme eriarvoisuuteen liittyviä haasteita, mutta ne näkyvät vain osittain strategisissa tavoitteissa ja edistämisen käytännöissä.	Tunnistamme eriarvoisuuteen liittyviä ongelmia ja pyrimme hakemaan niihin ratkaisua asettamalla tavoitteita ja toimenpiteitä.	Eriarvoisuuden vähentäminen on auki kirjoitettu ehkäisevän päihdetyön strateginen tavoitteemme ja se ohjaa vahvasti työtämme.

6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen (soveltaen: Social-Ecological Model, SEM, Dahlberg L. ym., WHO 2002 sekä Ojala E. ym. 2018)

Kuinka hyvin päihteiden käytön riskit, riskiryhmät ja muutosvalmius on tunnistettu?	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Määrittelemätön Erittäin suppea	Määritelty Kapea	Laaja Moniulotteinen	Kokonaisvaltainen Ohjaava
	Emme ole tehneet riskianalyysiä tai tunnistanee riskiryhmiä.	Olemme tunnistanee esim. yksilöiden taustaan ja elämäntilanteisiin liittyviä riskitekijöitä, mutta ne jäävät vielä irrallenen toimenpiteistä.	Olemme tunnistanee keskeiset riskit ja riskiryhmät sekä laatineet niille tavoitteita ja toimenpiteitä.	Edellisten lisäksi yksilöön, ihmissuhteisiin, yhteisöön ja yhteiskuntaan liittyvät riskit, suojaavat tekijät ja kohderyhmien ominaisuudet (kehitysaste, muutosvalmius) on tunnistettu.

*) Eriarvoisuus voi liittyä esim. sosiaaliseen tai taloudelliseen tilanteeseen, terveyteen, kouluttautumismahdollisuuksiin, kulttuuriin, uskontoon, ikään, sukupuoleen, työmarkkinoihin, kaupungistumiseen, ympäristötekijöihin, toimintamahdollisuuksiin jne.

7. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus (soveltaen Ojala E. ym. 2018)

Kuinka täsmällisiä ja mitattavia asetetut tavoitteet ovat?	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Määrittelemätön Erittäin suppea	Määritelty Epäjohdonmukainen	Tavoitteellinen Johdonmukainen	Proaktiivinen Systemaattinen
	Tavoitteet eivät ole täsmällisiä eivätkä mitattavia. Yleistä päämäärää ei ole täsmennetty tavoitteiksi.	Tavoitteiden asettamisessa on osittain huomioitu kohderyhmä, tavoiteltava muutos ja aikataulu. Tavoitteet eivät ole mitattavissa.	Tavoitteet ovat täsmällisiä (kohderyhmä, muutos, aikataulu). Tavoitteet eivät kaikilta osin ole mitattavissa.	Tavoitteet ovat täsmällisiä (kohderyhmä, muutos, aikataulu) ja tarkasti kirjattuja. Kaikki tavoitteet ovat mitattavissa.

8. Tiedolla johtaminen (soveltaen Ojala E. ym. 2018)

Pohjautuuko ehkäisevä päihdetyö tutkittuun tietoon, hyödynnetäänkö kokemustietoa ja mitataan vaikuttavuutta?	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Asemoimaton Erittäin suppea	Tunnistettu Kapea	Laaja Moniulotteinen	Proaktiivinen Systemaattinen
	Ehkäisevän päihdetyön strateginen suunnittelu perustuu ammatilliseen osaamiseen ja käytännön kokemustietoon. Tutkimustietoa ei ole hyödynnetty.	Ehkäisevän päihdetyön strateginen suunnittelu perustuu pääosin ammatilliseen osaamiseen ja käytännön kokemustietoon. Tutkimustietoa on osittain hyödynnetty.	Edellisten lisäksi on kerätty kokemustietoa asiakkailta ja/tai asukkailta. Strategiset linjaukset pohjautuvat pääosin tutkimustietoon tai teoriaan käytäntöjen vaikuttavuudesta.	Edellisten lisäksi ehkäisevän päihdetyön tietopohjasta on käyty yhteisöllistä dialogia mm. päättäjien, asukkaiden, järjestöjen ja seurakuntien kesken. Vaikuttavuutta mitataan.

9. Ehkäisevän päihdetyön resurssit (soveltaen Ojala E. ym. 2018)

<p>Onko ehkäisevään päihdetyöhön resurssoitu (aika, henkilökunta, raha, osaaminen) riittävästi?</p>	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Ei tunnistettu Ei koordinoitu	Tunnistettu Riittämätön	Sopeutuva Jaetun vastuullinen	Kokonaisvaltainen Systemaattinen
	Ehkäisevään päihdetyöhön ei ole kohdennettu taloudellisia resursseja tai niitä ei ole eritelty. Ehkäisevään päihdetyöhön ei ole henkilöresursseja.	Resursseja on kohdennettu satunnaisesti. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty.	Ehkäisevään päihdetyöhön on talousarviossa kohdennettu resurssia, on nimetty yhdyshenkilö ja osa-aikainen koordinaattori. Kaikki toimialat toteuttavat.	Edellisten lisäksi ehkäisevän päihdetyön henkilöstöresurssi on tarpeenmukainen ja ept strategiseen johtamiseen on mahdollista saada alueellista tukea.

10. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden seuranta, arviointi ja raportointi (soveltaen Ojala E. ym. 2018)

(soveltaen Ojala E. ym. 2018)

<p>Kuinka hyvin tavoitteiden toteutumista seurataan arvioidaan ja raportoidaan?</p>	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
	Määrittelemätön Olematon	Tunnistettu Epäjohdonmukainen	Määritelty Johdonmukainen	Proaktiivinen Systemaattinen
	Tavoitteiden toteutumiseksi ei ole määritelty aikataulua. Tavoitteiden toteutumista ei seurata, eikä arvioinnin varmistamiseksi ole tehty kirjallista suunnitelmaa.	Tavoitteiden toteutumista on joiltakin osin arvioitu. Arviointi ei perustu kirjalliseen suunnitelmaan. Tuloksista ei ole raportoitu.	Tavoitteiden toteutumisen seurantaan on laadittu arviointisuunnitelma, ongelmiin on reagoitu tarvittaessa. Tuloksista raportoidaan päätäjille.	Tavoitteiden seuranta on systemaattista, tavoitteet on pääosin tai kokonaan saavutettu ja tuloksista raportoidaan laajasti (oma organisaatio, päättäjät, asukkaat, sidosryhmät)

Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysin yhteenveto

Kunnan nimi: _____ pvm _____

✓	Alkava	Kehittyvä	Hyvä	Optimaalinen
1. Strateginen orientaatio				
2. Osallisuus ehkäisevän päihdetyön strategian laadinnassa				
3. Hyvinvointi				
4. Yhteistyö ja kumppanuudet				
5. Ehkäisevän päihdetyön eriarvoisuuden tunnistaminen ja asemointi				
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen				
7. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus				
8. Tiedolla johtaminen				
9. Ehkäisevän päihdetyön resurssit				
10. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden seuranta, arviointi ja raportointi				

Kunnan nimi:

Arvioitava osio	Kommentit
1. Strateginen orientaatio	
2. Osallisuus strategian laadinnassa	
3. Hyvinvointi	
4. Yhteistyö ja kumppanuudet	
5. Eriarvoisuuden tunnistaminen ja asemointi	
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen	
7. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus	
8. Tiedolla johtaminen	
9. Ehkäisevän päihdetyön resurssit	
10. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden seuranta, arviointi ja raportointi	

Kehittämistavoitteemme ja toimenpiteemme

Päätavoitteen kirkastaminen

Millaista ehkäisevä päihdetyömme on 4-5 vuoden kuluttua? Ketkä sitä tekevät? Miten työtä tehdään?

Keskeiset kehittämiskohteet?

Nimetkää seuraavaksi kolme kehittämiskohdetta, joilla asettamaanne päätavoitteeseen pyritte sekä kirjatkaa kehittämiskohteisiin kiinnittyvät toimenpiteet tärkeysjärjestyksessä. Kannattaa asettaa konkreettisia kehittämiskohteita, jotka katsotte mahdolliseksi toteuttaa esimerkiksi valtuustokauden aikana ja joiden toteutumista on mahdollista seurata ja arvioida.

Kehittämiskohde	Konkreettiset toimenpiteet	Kohderyhmä	Vastuu- ja koordinoitahot	Aikataulu	Seuranta ja arviointi
1.					
2.					
3.					

EPT kypsyysanalyysiin sovellettu lähdeaineisto

1. Strateginen orientaatio (PROMEQ)
2. Osallisuus ehkäisevän päihdetyön strategian laadinnassa (PROMEQ)
3. Hyvinvointi (PROMEQ)
4. Yhteistyö ja kumppanuudet (PROMEQ)
5. Eriarvoisuuden tunnistaminen ja asemointi ehkäisevässä päihdetyössä (PROMEQ)
6. Riskien ja riskiryhmien tunnistaminen (SEM, Dahlberg L. ym. ja Arviointimittari, Ojala E. ym. 2018)
7. Tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus (Arviointimittari, Ojala E. ym. 2018)
8. Tiedolla johtaminen (Arviointimittari, Ojala E. ym. 2018)
9. Ehkäisevän päihdetyön resurssit (Arviointimittari, Ojala E. ym. 2018)
10. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden seuranta, arviointi ja raportointi (Arviointimittari, Ojala E. ym. 2018)

Lähteet / sovelletut työkalut:

Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Mäki-Opas, T. ym. 2019, PROMEQ tutkimushanke (Hyte-kypsyysanalyysimalli)

Arviointimittari yhteisölähtöisen terveyden edistämisen arviointiin, Ojala E. ym. 2018

Social-ecological model (SEM), Dahlberg L. ym., WHO 2002